

PRESENTACIÓ DE LA CONFERÈNCIA DE JOAN FRANCESC MIRA *L'ESPAI DE LA LLENGUA ESCRITA EN LA CELEBRACIÓ DEL SETANTA-CINQUÈ ANIVERSARI DE LES NORMES DE CASTELLÓ*

Per Joan MARTÍ I CASTELL

President de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans

L'any 2007 és especialment ric en aniversaris que afecten la història, sempre sinuosa, de la llengua catalana. Avui escau que en destaquí dos, que estan íntimament lligats: el Centenari de la fundació de l'Institut d'Estudis Catalans i el setanta-cinquè aniversari de les *Normes* de Castelló. Dues fites estretament relacionades, perquè l'una és conseqüència de les finalitats i els objectius de l'altra.

Deia fa pocs dies en una altra seu que la primera meitat del segle XX marca el punt d'inflexió en la vida de la llengua catalana que en salva la solució de continuïtat que l'amenaçava fatalment. Basta pensar que s'hauria esdevingut si abans de 1936 l'Institut d'Estudis Catalans no hagués conclòs la tasca de la seva normativització que liderà Pompeu Fabra. Llegint el pensament del Mestre, fa la impressió que tant l'Institut com ell mateix s'adonaren que era una necessitat del tot peremptòria codificar el català, per tal que fos possible allò que mogué principalment Enric Prat de la Riba a crear l'acadèmia: que recuperés els espais que havia perdut en l'expressió més formal, en l'àmbit de la ciència, de la tècnica i de la creació literària. Com si preveiessin la tragèdia que no era lluny; com si les convulsions sociopolítiques i econòmiques els fessin conscients que o s'afanyaven a ordenar-lo adequadament o podrien perdre la darrera ocasió de restituir-lo a la comunitat. Sortosament, hi foren a temps.

Nogensmenys, la preceptiva que dirigí Fabra no podia per si mateixa assegurar la recuperació lingüística. Calia l'extensió i l'acceptació social, òbviament, més enllà del Principat de Catalunya, en tots els territoris de llengua catalana. Sense l'adopció disciplinada, hauria quedat en no-res, en un intent fallit. I, malgrat que en la seva elaboració s'hi aplicaren criteris científicament i sociolingüísticament impecables, malgrat que la feina s'igualava amb escriure a les codificacions de totes les altres llengües romàniques, no obtingué l'assumpció immediata general de la comunitat catalanoparlant. S'hagueren d'ajuntar fins i tot esforços polítics per aconseguir que no s'estronqués allò que al cap de més de cent anys hem comprovat que ha estat la preservació del català de la seva extinció definitiva.

Les normes socials, siguin de la mena que siguin, resulten molestes perquè obliguen, justament perquè exigeixen una acollida unitària, altrament no funcionen com a tals. I les ortogràfiques, gramaticals i lèxiques no en són una excepció. Les que redactà Pompeu Fabra i que l'Institut d'Estudis Catalans promulgà l'any 1913, que es completen amb el *Diccionari ortogràfic* de 1917, se cenyien escrupolosament a la tradició literària del segle XV, a la ciència de l'etimologia, a l'ús quotidià en les diverses variacions, al contrast ponderat amb les solucions de la Romània. Però, al costat de les adhesions incondicionals, no hi faltaren els rebuigs més vehements. D'institucions, com l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, i d'escriptors, com Àngel Guimerà, i erudits, com Ramon Miquel i Planas, Antoni Griera, Anfós Par o Josep Calveras. Persones i ens principatins.

A la Catalunya del Nord, a les Balears i al País Valencià, les resistències foren molt superiors. Calgué una espera no exempta d'irritació i indignació del mateix Pompeu Fabra; i llarga, perquè fins als anys trenta no se'n generalitzà l'acceptació.

Allò que celebrem avui és precisament l'esdeveniment que podem dir que simbolitza la fi de les reticències i, doncs, que representa la comprensió final que si es volia la pervivència de la llengua, no es podia refusar la imprescindible codificació. I Castelló en fou la ciutat testimoni l'any 1932. Les anomenades per això *Normes* de Castelló no són en el fons sinó la preceptiva invariada de Pompeu Fabra, que sabé presentar-se tàcticament de manera adequada per a assolir l'estratègia, el fi de la cohesió en l'ús literari de la llengua. Les entitats culturals i els intel·lectuals valencians que les signaren tancaven feliçment unes polèmiques que, si haguessin prosperat, haurien enfonsat l'obra de redreçament de Fabra i, amb aquesta, la continuïtat, si més no, d'un idioma d'alta cultura.

Remarco unes paraules de les *Bases per a la unificació de l'ortografia valenciana*, que constitueixen les *Normes*:

“Els escriptors i investigadors del País Valencià, les Corporacions i publicacions més preparades de la nostra terra, amb un patriotisme que mai s'enaltirà prou, han arribat a l'acord transaccional que suposa el sistema que ací s'explana.”

S'hi fa referència al patriotisme, a la lleialtat a la comunitat lingüística, en la línia que el mateix Pompeu Fabra reclamava quan es lamentava de les resistències d'alguns escriptors a assumir la normativa de l'Institut d'Estudis Catalans: els retreia que eren, per això, mals escriptors, però també mals patriotes.

Vull aportar, en aquest sentit, una reflexió que em sembla especialment pertinent. Fa la impressió que alguna cosa hem desaprès de la lliçó històrica; ara i adés es manifesten tendències de rebuig a les solucions que s'estableixen acadèmicament, que són i que han de ser, més enllà dels gustos personals, les que s'han d'admetre. I no parlo de cap territori en concret, sinó que em refereixo al conjunt de les terres de llengua catalana,

si volen, començant pel mateix Principat de Catalunya. El distanciament respecte a la normativa no es pot definir de cap altra manera que no sigui l'amenaça de la fragmentació d'un idioma que ja està prou maltractat pels qui, des de fora, en són particularment i obstinadament hostils. No anirem bé, gens bé, si les forces que atempten contra la unitat de la llengua no són solament exògenes, sinó que també són endògenes. D'això, n'hauríem de ser més conscients que no som.

* * *

M'he estimat més de dir-los el que els acabo de dir, que no fer la presentació formal del professor Joan Francesc Mira, perquè tots els qui som en aquesta sala el coneixem. Sabem que és un pensador, un creador, un traductor de gran categoria. És un luxe compartir amb ell aquest acte. És un dels intel·lectuals contemporanis més lúcids. Molt pocs saben filar tan prim com ell fila en els raonaments sobre les coses humanes i divines, que d'ambdues s'ha ocupat i s'ocupa.

És, doncs, un valencià universal, erudit, il·lustrat, qui ens parlarà d'un fet històric que s'esdevingué a la ciutat on ara resideix.

Moltes gràcies, professor Joan Francesc Mira.

Té la paraula.